

JUDITH KERR

Wachten op
VREDE

DE FONTEIN

Hoofdstuk 1

Anna stond in haar kamer helemaal boven in het huis van de familie Bartholomew in Londen. Ze had er eindelijk aan gedacht de zoom van haar rok, die al een tijdje loshing, vast te naaien en ze droeg nieuwe, glanzende kousen. Niet van die zwarte van Woolworths, maar de duurere beige versie die bij Marks & Spencer vandaan kwamen. Haar trui, die ze zelf had gebreid, paste bijna bij haar rok, en haar mooie schoenen, aan haar doorgegeven door een van de dochters van de Bartholomews die er zelf uit gegroeid was, waren glimmend gepoetst. Ze kantelde de spiegel op de kaptafel om haar spiegelbeeld te kunnen bekijken, in de hoop ervan onder de indruk te zijn.

Maar dat viel zoals gebruikelijk tegen. De kamer was mooier dan zij. Het was zo overduidelijk dat ze er niet in thuishoorde. Tegen de achtergrond van het zijdezachte dekbed, het elegante behang en de prachtige, glanzende meubels zag ze er netjes, maar nogal saai uit. Een klein persoon, gekleed in bruine kleren. Een beetje als een bediende, dacht ze, of een weeskind. Deze kamer had iemand nodig die zorgelozer en rijker was, iemand die meer glimlachte.

Ze liet zich op de met chintz gestoffeerde zitting van de kruk zakken en staarde met toenemende irritatie naar haar gezicht. Donker haar, groene ogen en een overdreven serieuze uitdrukking. Waarom had ze niet op z'n minst blond kunnen zijn? Iedereen wist dat blond haar beter was. Alle filmsterren waren blond, van Shirley Temple tot Marlene Dietrich. Haar wenkbrauwen waren ook al verkeerd. Dat hadden smalle boogjes moeten zijn, alsof ze met een dun potlood waren getekend. In plaats daarvan waren het twee dikke, bijna rechte stroken. En haar benen... Anna wilde niet eens aan haar benen denken, want die waren aan de korte kant.

Korte benen hebben leek haar niet eens een kwestie van pech, maar meer een gebrek aan smaak.

Ze boog naar voren en haar spiegelbeeld kwam op haar af. Ik zie er in elk geval intelligent uit, dacht ze. Ze fronste haar wenkbrauwen en tuitte haar lippen in een poging die indruk wat aan te dikken. ‘Pienter’ hadden ze dat genoemd op de Metcalfe-meisjeskostschool. Zij was ‘die pientere kleine vluchteling’. Ze had zich in het begin niet gerealiseerd dat het neerbuigend bedoeld was. Niemand had haar echt gemogen op die school. Gelukkig heb ik dat nu allemaal achter de rug, dacht ze.

Ze pakte haar handtas op – het bruine leer gebarsten, het was een oude handtas van mama die nog was meegekomen uit Berlijn – en pakte er een poederdoosje uit om haar neus te poederen. Lippenstift gebruikte ze nog niet. Op je vijftiende gebruikte je geen lippenstift, tenzij je zedeloos was.

Ik had nooit naar Miss Metcalfe hoeven gaan als we maar een huis hadden gehad, dacht ze. Het kwam doordat ze in een hotel woonden, dat had al die ellende met zich meegebracht. Dat en het geldgebrek. Want toen mama en papa haar hotelkamer niet langer konden betalen (ook al was het een heel goedkoop hotel), was ze een soort pakketje geworden dat heen en weer werd gestuurd van de een naar de ander. Soms was het afwachten waar ze nu weer terecht zou komen. De enige reden dat Anna naar de meisjeskostschool was gegaan, was omdat Miss Metcalfe dat had aangeboden, waardoor het niets kostte. Dat was ook de reden dat ze nu bij de familie Bartholomew inwoonde (ook al waren de Bartholomeus oude vrienden, bovendien waren ze veel aardiger dan Miss Metcalfe): het kostte geen geld.

Ze zuchtte. Welk lint moest ze nemen voor haar haar? Ze had er zowaar twee om uit te kiezen: bruin en groen. Ze besloot voor groen te gaan, trok het lint over haar hoofd en schoof het netjes naar achteren. Ze keek weer in de spiegel. Meer kan ik er niet van maken.

Ergens sloeg een klok tien keer; het werd hoog tijd om te vertrekken. Mama en papa zaten op haar te wachten. Ze pakte haar jas

en keek nog eens in haar handtas. Sleutels, zaklamp, identiteitskaart, portemonnee. Die portemonnee voelde vreemd genoeg erg licht en ze deed hem open. Hij was leeg. De vier pence voor het openbaar vervoer moesten ergens in haar tas zijn gevallen. Die keerde ze ondersteboven. Sleutels, zaklamp, identiteitskaart, poederdoos, twee potloden, een buskaartje, het papiertje van een chocoladekoekje en wat kruimels. Geen muntjes te bekennen. Maar ze moesten hier ergens zijn, dacht ze. Ze had het geld bij zich gehad. Ze wist zeker dat ze het gisteravond nog had gehad. Koortsachtig doorzocht ze de zakken van haar jas, maar daar zat ook niets in. Verdorie! Net nu ik dacht dat ik alles had. Verdorie nog aan toe!

Ze veegde de spullen weer in de tas, pakte haar jas en liep de kamer uit. Wat moet ik nu doen? Ze zitten op me te wachten en ik heb geen geld voor de metro.

Het was donker op de overloop. De dienstmeisjes waren vast vergeten de verduisterende gordijnen te openen. Zou ze wat geld van hen kunnen lenen? Nee, dacht ze, dat kan ik niet maken. In de hoop dat er nog snel een wonder zou gebeuren, liep ze de dik beklede trap af naar beneden.

In de gang kwam ze langs wat ooit een klein leslokaal was geweest, maar wat nu dienstdeed als een soort zitkamer.

Een vriendelijke Amerikaanse stem riep: 'Ben jij dat, Anna? Kom binnen, ik heb je in geen dagen meer gezien.'

Mevrouw Bartholomew.

Zou ze het haar kunnen vragen?

Ze deed de deur open en zag mevrouw Bartholomew in haar kamerjas koffiedrinken. Ze zat aan de oude schooltafel en vlak voor haar op het met inktvlekken bedekte tafelblad stond een dienblad en lag een rommelig stapeltje oude kinderboeken.

'Jij bent vroeg wakker op een zondag,' zei mevrouw Bartholomew. 'Ga je naar je ouders?'

Anna overwoog te antwoorden: 'Ja, maar ik vrees dat ik geen...' of: 'Zou ik misschien wat geld kunnen lenen?' maar in plaats daarvan bleef ze net over de drempel staan en zei ze alleen maar: 'Ja.'

'Ze zullen vast blij zijn om je te zien.' Mevrouw Bartholomew

zwaaide met een boek dat eruitzag als een verzameling sprookjes van Hans Christian Andersen. 'Ik zat hier en ik mis de meisjes zo. Judy was dol op dit boek, zo'n drie, vier jaar geleden. Jinny ook. Het was zo leuk, vond je niet, toen jullie alle lessen nog samen volgden?'

Met tegenzin sleurde Anna haar gedachten weg bij haar eigen probleem. 'Ja,' zei ze. Het was ook leuk geweest.

'Deze oorlog is krankzinnig,' zei mevrouw Bartholomew. 'En wij maar al onze kinderen wegsturen uit Londen in de overtuiging dat Hitler de hele stad zou platbombarderen, en een halfjaar later is er nog helemaal niets gebeurd. Persoonlijk heb ik er wel genoeg van. Ik wil ze weer hier thuis hebben, bij mij. Jinny zegt dat er een kans bestaat dat de hele school terugkomt naar de stad. Zou dat niet fijn zijn?'

'Ja,' zei Anna.

'Ze zouden het heerlijk vinden om jou bij hen in huis te hebben.' Mevrouw Bartholomew leek nu pas te merken dat Anna in de deuropening bleef staan, half in en half uit de kamer.

'Ach, kom toch binnen, lieverd!' riep ze uit. 'Neem wat koffie en vertel, hoe gaat het allemaal? Hoe bevalt de kunstopleiding op de technische hogeschool?'

'Eigenlijk kan ik maar beter gaan,' zei Anna, maar mevrouw Bartholomew stond erop en al gauw zat ze op een stoel aan de schooltafel met een kopje in haar hand. Door het raam zag ze buiten grijze wolken en takken die zwaaiden in de wind. Het zag er koud uit. Waarom had ze niet gewoon om geld voor de metro kunnen vragen toen ze de kans had?

'Wat heb je allemaal gedaan? Vertel eens,' zei mevrouw Bartholomew.

Tja, wat had ze allemaal gedaan?

'Het is natuurlijk maar een inleidende cursus.' Ze vond het lastig om haar gedachten hier nu op te vestigen. 'We doen van alles een beetje. Vorige week moesten we elkaar tekenen. Dat vond ik leuk om te doen.' De docent had Anna's tekening bekeken en opgemerkt dat ze zeer getalenteerd was. Anna kreeg een warm gevoel bij die

herinnering. ‘Maar erg praktisch is het natuurlijk niet. Financieel gezien, bedoel ik,’ ging ze verder. De docent wilde vast gewoon iets aardigs zeggen.

‘Luister,’ riep mevrouw Bartholomew, ‘op jouw leeftijd hoef je je geen zorgen te maken om financiën. Niet zolang je in dit huis woont. Ik weet dat het lastig is voor je ouders om in een vreemd land te zijn en alles, maar wij vinden het heerlijk om je hier te hebben en je mag zo lang blijven als je maar wilt. Dus concentreer jij je nu maar op je opleiding. Ik weet zeker dat je het heel erg goed zult doen en je moet de meisjes ook schrijven en ze er alles over vertellen, want dat willen ze dolgraag horen.’

‘Ja,’ zei Anna. ‘Dank u.’

Mevrouw Bartholomew keek haar aan. ‘Voel je je wel goed verder?’ vroeg ze.

‘Ja,’ zei Anna. ‘Ja, natuurlijk. Maar ik denk dat ik nu echt wel moet gaan.’

Mevrouw Bartholomew liep met haar mee de gang in en keek toe terwijl ze haar jas aantrok. ‘Wacht!’ riep ze en ze dook een kast in om een ogenblik later terug te komen met een dik, grijs ding in haar hand. ‘Hier, doe Jinny’s sjaal maar om.’

Ze liet Anna hem rond haar hals wikkelen en gaf haar toen een kus op haar wang.

‘Zo!’ zei ze. ‘Weet je zeker dat je alles bij je hebt? Je hebt niets meer nodig?’

Dit was dan toch echt het moment om het te vragen. Het zou heel eenvoudig zijn en ze wist dat mevrouw Bartholomew het niet erg zou vinden. Maar nu ze daar zo stond in Judy’s schoenen, met Jinny’s sjaal om en naar mevrouw Bartholomew’s vriendelijke gezicht keek, had ze er opeens de grootste moeite mee. Ze schudde haar hoofd en glimlachte.

Mevrouw Bartholomew glimlachte terug en sloot de deur.

Verdorie, dacht Anna toen ze over Holland Park Avenue liep. Nu zou ze helemaal naar Bloomsbury moeten lopen omdat ze die vier pence voor de metro niet had.

Het was een koude, heldere dag en ze probeerde het in eerste

instantie maar te zien als een avontuur. 'Ik hou wel van sportief bezig zijn,' zei ze bij wijze van experiment in gedachten tegen Miss Metcalfe, 'zolang het maar geen lacrosse is.' Maar, zoals gewoonlijk, bedacht ze er geen bevredigende reactie op, dus liet ze het gesprek maar voor wat het was.

Sommige mensen lagen zo vroeg op de zondagochtend nog in bed en je zag de verduisteringsgordijnen boven de gesloten luiken van de winkels. Alleen de krantenkiosk bij Notting Hill Gate was open en de zondagskranten lagen in stapels op de rekken voor de deur. Er hingen gedrukte posters met daarop: HET LAATSTE OORLOGSNIEUWS, maar er waren, zoals gebruikelijk, geen nieuwe ontwikkelingen. Bij de pandjeszaak naast het metrostation stond nog steeds datzelfde stoepbord dat Anna zo onbegrijpelijk had gevonden toen ze voor het eerst in Londen was en nog maar weinig Engels kende. Er stond op: turn your old gold into cash. Er was alleen een klein stukje van de letter G gevallen, waardoor er cold leek te staan. Anna wist nog goed dat ze zich elke dag weer, als ze met Jinny en Judy over deze straat liep op weg naar haar lessen, afvroeg wat dat precies betekende. Kon ze de pandjeszaak dan inlopen als ze al een tijdje verkouden was en kreeg ze dan geld als ze nieste?

Natuurlijk zou nu niemand meer vermoeden dat Anna niet al vanaf haar geboorte Engels sprak. Ze was ook het Amerikaanse accent dat ze in eerste instantie van de Bartholomews had overgenomen, weer kwijtgeraakt. Het was de bedoeling geweest dat zij Engels van hen zou leren, en dat zij in ruil daarvoor iets zouden leren van haar Duitse moedertaal én het Frans dat ze in Parijs had opgepikt nadat ze voor Hitler waren gevlucht. In de praktijk was het anders gelopen. Jinny, Judy en zij waren bevriend geraakt en hadden Engels met elkaar gesproken, en dat had mevrouw Bartholomew geen probleem gevonden.

Er blies een snijdende wind door Kensington Gardens. Bordjes die de weg wezen naar de ongebruikte schuilkelders rammelden ervan, en de paar krokussen die nog tussen de pas gegraven greppels groeiden, leken wel bevroren. Anna stopte haar handen diep

in de zakken van haar oude grijze jas. Eigenlijk was het belachelijk dat ze dit allemaal te voet deed. Ze had het koud, ze zou veel te laat aankomen en mama zou zich afvragen waar ze bleef. Het was belachelijk om zo weinig geld te hebben dat je al in de problemen kwam wanneer je vier pence kwijtraakte. En hoe kon iemand zo onvoorstelbaar verlegen zijn dat ze niet eens vier pence durfde te lenen, ook al had ze het hard nodig? En hoe was ze dat geld eigenlijk verloren? Ze wist zeker dat ze het gisteren nog had gehad, één zilveren muntje van drie pence en twee halve penny's. Ze zag ze vóór zich. Ik ben het zat, dacht ze. Ik ben het spuugzat om zo nutteloos te zijn. Opeens doemde de lange gedaante van Miss Metcalfe ongevraagd op in haar gedachten. Ze trok sarcastisch een wenkbrauw op en zei: 'Arme Anna!'

Oxford Street was verlaten, de ramen van de grote winkels waren bedekt met kruislings geplakt bruin papier om barsten en splinters tegen te gaan in het geval van een luchtaanval, maar Lyons Corner House was open en er hadden zich soldaten verzameld die in de rij stonden voor een kop thee. Toen ze bij Oxford Circus aankwam, brak het zonnetje door en dat vrolijkte Anna al wat meer op. Ze bevond zich immers niet alleen maar in deze situatie door haar eigen verlegenheid. Papa zou wel begrijpen waarom ze geen geld van mevrouw Bartholomew wilde lenen, zelfs niet zo'n luttel bedrag. Haar voeten waren moe, maar ze was nu op twee derde van de weg naar huis en misschien deed ze wel iets heel geweldigs.

'Ooit,' vertelde een volwassen Anna terloops aan een ontzettend oud geworden Miss Metcalfe, 'ooit ben ik helemaal van Holland Park naar Bloomsbury gelópen, omdat ik liever wilde lopen dan dat ik vier pence moest lenen.' De oud geworden Miss Metcalfe was naar behoren onder de indruk.

Op Tottenham Court Road had een krantenverkoper de zondagskranten op de stoep naast elkaar gelegd. Ze liet haar ogen over de koppen gaan (THEE BINNENKORT OP RANTSOEN?, BRENG DE EVACUEES TERUG! en HONDENLIEFHEBBERS ONTMASKERD) voordat haar oog op de datum viel. Het was 4 maart 1940, precies zeven jaar nadat ze Berlijn had verlaten en een vluchteling was

geworden. Op de een of andere manier leek dat belangrijk. Ze had geen cent te makken, maar wist zich die zeven jaar nadat haar rondreizende leven was begonnen geweldig goed te redden. Niets kreeg haar klein. Misschien, als ze op een dag rijk en beroemd was, zou iedereen terugkijken op deze tijd...

‘Maar natuurlijk herinner ik me Anna,’ zei de ouder geworden Miss Metcalfe tegen de interviewer van het Pathé-nieuws. ‘Ze was zo dapper, zo vindingrijk; we bewonderden haar allemaal enorm.’

Ze sjokte verder over High Holborn. Toen ze de hoek om liep naar Southampton Row, wat helemaal niet meer ver van het hotel was, hoorde ze een zacht gerinkel dat afkomstig leek uit de zoom van haar jas. Dat waren toch niet...? Voorzichtig tastte ze haar jaszak af. Ja, daar zat een gat. Met het loden gevoel van een anticlimax wurmde ze twee vingers door de opening en toen ze met haar andere hand de zoom van haar jas optilde en vasthield, kon ze daar de twee halve penny's en het muntje van drie pence uit opvissen, die samen op een hoopje in het puntje waren gezakt. Een ogenblik lang stond ze er zwijgend naar te kijken. Daarna dacht ze: Typisch! Alleen dacht ze dat zo hartstochtelijk dat ze het per ongeluk hardop zei, tot grote verbazing van het stelletje dat net voorbijliep. Maar het was toch ook typisch? De hele ochtend ging het al zo, eerst al die verlegenheid rondom mevrouw Bartholomew, dan die zorgen om de vraag of ze het wel juist had aangepakt, al dat gewandel en de pijn in haar benen, en uiteindelijk bleek het allemaal een enorme tijdverspilling. Niemand anders dan zij zou dit zo hebben aangepakt. En ze was het zat. Ze moest maar veranderen. Alles moest veranderen.

Met het geld in haar hand geklemd stak ze de straat over. Vlak voor een theewinkel verkocht een vrouw narcissen.

‘Hoeveel kosten ze?’ vroeg Anna haar.

De prijs was drie pence per bosje.

‘Dan wil ik er graag één.’

Het was een belachelijke luxe-uitgave, en de narcissen waren het eigenlijk niet eens waard, dacht ze toen ze zag hoe de bloemen slapjes over haar hand hingen, maar het was in elk geval iets. Ze zou

ze aan mama en papa geven. Ze zou zeggen: 'Vandaag is het zeven jaar geleden dat we Duitsland hebben verlaten en ik heb bloemen voor jullie meegebracht.' En misschien zouden die bloemen hun wel geluk brengen. Misschien zou papa wel gevraagd worden om iets te schrijven of zou iemand hem geld sturen en dan zou alles er weer helemaal anders uitzien; alleen maar omdat zij haar metrogeld had uitgespaard en er narcissen van had gekocht. En zelfs als er niets gebeurde, dan zouden mama en papa het leuk vinden en er vrolijk van worden.

Ze duwde de klapdeuren van Hotel Continental open en de oude portier, die half in slaap was gevallen achter zijn bureau, begroette haar in het Duits.

'Je moeder heeft zich enorme zorgen gemaakt,' zei hij. 'Ze vroeg zich al af waar je bleef.'

Anna liet haar blik door de lobby van het hotel gaan. Aan de tafeltjes, op versleten kunstleren stoelen, zaten de gebruikelijke Duitse, Tsjechische en Poolse vluchtelingen die van dit hotel hun tijdelijke thuis hadden gemaakt in afwachting van iets beters. Maar geen mama.

'Ik ga wel naar haar kamer,' zei ze, maar nog voordat ze kon weglopen, riep een stem: 'Anna!' Mama kwam uit de richting van de openbare telefoon op haar af. Haar gezicht was helemaal roze van opwinding en haar blauwe ogen glansden fel.

'Waar hing je uit?' riep ze in het Duits. 'Ik heb mevrouw Bartholomew zojuist gesproken. We dachten al dat er iets was gebeurd! En Max is er ook, maar hij kan niet lang blijven en hij wilde jou zo graag zien.'

'Max?' vroeg Anna. 'Ik wist niet dat hij in Londen was.'

'Hij heeft een lift gekregen van een van zijn vrienden uit Cambridge.' Zoals altijd ontspande mama's gezicht als ze over haar opmerkelijke zoon sprak. 'Hij is eerst hiernaartoe gekomen en straks ontmoet hij ergens een paar andere vrienden en dan gaan ze samen weer terug. Engelse vrienden, natuurlijk,' voegde ze er voor haar eigen plezier aan toe, maar ook voor het geval de Duitse, Tsjechische of Poolse toehoorders het wilden weten.

Toen ze zich naar boven haastten, zag mama de narcissen in Anna's hand. 'Wat is dat?' vroeg ze.

'Die heb ik gekocht,' zei Anna.

'Die heb je gekócht?' riep mama uit, maar ze werd midden in haar verbazing onderbroken door een Poolse man van middelbare leeftijd die net een deur met daarop WC achter zich sloot.

'Ah, de verloren dochter is terecht,' zei de Pool tevreden toen hij Anna bestudeerde. 'Ik zei toch, madame, dat ze waarschijnlijk enige vertraging had opgelopen.' Daarna verdween hij in zijn kamer aan de andere kant van de gang.

Anna bloosde. 'Zo laat ben ik ook weer niet,' zei ze, maar mama gebarde dat ze snel moest doorlopen.

Papa's kamer was op de bovenste verdieping en toen ze naar binnen liepen, struikelde Anna bijna over Max die op de rand van het bed, vlak achter de deur zat. 'Dag zus!' zei hij in het Engels, zoals iemand dat in de film zou doen, en hij gaf haar een broederlijke kus op haar wang. In het Duits voegde hij eraan toe: 'Ik moet er alweer vandoor, maar ik ben blij dat ik je niet ben misgelopen.'

Anna zei: 'Het duurde eeuwen om hier te komen,' en ondertussen wurmde ze zich langs de tafel met papa's typemachine om papa een knuffel te geven. 'Bonjour, papa,' zei ze, omdat papa het zo heerlijk vond om Frans te praten. Hij zag er moe uit, maar zijn ogen zagen er even intelligent en ironisch fonkelend uit als altijd. Anna vond dat papa er altijd uitzag alsof hij alles wat er gebeurde interessant vond, al verwachtte hij er tegenwoordig blijkbaar niet al te veel van.

Ze stak het bosje narcissen naar hem uit. 'Ik heb deze gehaald,' zei ze. 'Want het is vandaag zeven jaar geleden dat we Duitsland verlieten en ik dacht dat ze ons allemaal misschien wat geluk konden brengen.'

De bloemen hingen slapper dan ooit, maar papa nam ze van haar aan en zei: 'Ze ruiken naar de lente.' Hij vulde zijn tandenborstelglas met water en Anna hielp hem de bloemen erin te zetten. Ze bogen meteen over de rand van het glas tot ze hun kopjes op tafel konden rusten.

‘Ik vrees dat ze al helemaal uitgeput zijn,’ zei papa en iedereen lachte. Ach, ze hadden hem in elk geval opgevrolijk. ‘Maar goed,’ zei papa, ‘we zijn met z’n vieren bij elkaar. Na zeven jaar in het buitenland moet je misschien niet veel meer geluk verlangen dan dat.’

‘O, jazer wel!’ zei mama.

Max grijnsde. ‘Zeven jaar is waarschijnlijk wel meer dan genoeg.’ Hij wendde zich tot papa. ‘Hoe denk jij dat het gaat lopen met de oorlog? Denk je dat er nog iets gaat gebeuren?’

‘Als Hitler zo ver is,’ zei papa. ‘De vraag is vooral of de Britten er dan ook klaar voor zijn.’

Dit was het gebruikelijke onderwerp van gesprek en, zoals gewoonlijk, dwaalden Anna’s gedachten af. Ze ging naast Max op het bed zitten, zodat ze haar voeten kon laten rusten. Ze vond het fijn om in papa’s kamer te zijn. Waar ze ook hadden gewoond, in Zwitserland, Parijs of Londen, papa’s kamer had er altijd hetzelfde uitgezien. Er stond altijd een tafel met de typemachine erop, al werd die steeds gammeler, je had zijn boeken en het stuk muur waarop hij foto’s, ansichtkaarten en andere dingen prikte die hem interesseerden. Alles zat altijd dicht op elkaar, zodat zelfs het schreeuwerigste behang in het niet viel door de omvang van zijn verzameling. Er waren ook de portretten van zijn ouders, die er afstandelijk uitzagen in de victoriaanse sfeer, een meerschui-men pijp die hij nooit rookte, maar waarvan hij de vorm mooi vond, en een of twee zelfgemaakte uitvindingen waarvan hij vurig geloofde dat ze praktisch waren. Op dit moment maakte hij een kartonnendozenfase door en had hij een muizenval gemaakt van een deksel dat ondersteboven omhooggehouden werd door een potlood. Op de grond naast het potlood lag een stukje kaas. Zodra de muis de kaas opat, zou het deksel over hem heen vallen en dan zou papa op een of andere manier de muis daaronder vandaan halen en hem op Russell Square vrijlaten. Tot nu toe was de val nog weinig succesvol gebleken.

‘Hoe gaat het met je muis?’ vroeg Anna.

‘Die is nog op vrije voeten,’ zei papa. ‘Ik heb hem gisteravond nog gezien. Hij heeft een heel Engels snuitje.’

Naast haar wiebelde Max onrustig heen en weer op het bed.

‘In Cambridge maakt niemand zich zorgen om de oorlog,’ zei hij tegen mama. ‘Ik ben een paar dagen geleden bij de rekruteringscommissie geweest en ze zeiden heel stellig dat ik me niet als vrijwilliger moest aanmelden, maar eerst mijn diploma moest halen.’

‘Vanwege je studiebeurs!’ riep mama trots.

‘Nee, mama,’ zei Max. ‘Het is hetzelfde verhaal bij al mijn vrienden. Iedereen kreeg te horen dat ze het beter een paar jaar kunnen aankijken. Tegen die tijd is papa misschien wel genaturaliseerd.’ Na vier jaar op een particuliere kostschool en al bijna twee semesters aan Cambridge was Max nagenoeg Engels: hij klonk en voelde zich Engels en zag er ook zo uit. Het was gekmakend dat hij wettelijk gezien niet ook gewoon Engels kon zijn.

‘Als ze voor hem een uitzondering maken,’ zei mama.

Anna keek naar papa en probeerde zich hem voor te stellen als een Engelsman. Dat was heel moeilijk. En toch riep ze uit: ‘Nou, dat zouden ze zeker moeten doen! Hij is niet zomaar iemand, hij is een beroemde schrijver!’

Papa keek de armoedige kamer rond. ‘Niet in Engeland,’ zei hij.

Het viel even stil en Max stond op om weer te gaan. Hij omhelsde mama en papa en trok een gezicht naar Anna. ‘Loop je met me mee naar de metro?’ vroeg hij. ‘Ik heb je amper kunnen spreken.’

Ze liepen in stilte de trap af en zoals gebruikelijk keken de mensen in de lobby vol bewondering naar Max toen hij met Anna naar buiten liep. Hij was altijd al knap geweest met zijn blonde haar en blauwe ogen. Heel anders dan ik, dacht Anna. Het was fijn om samen te zijn, al had Anna liever wat langer gezeten om uit te rusten voor ze weer moest opstaan.

Zodra ze het hotel hadden verlaten, zei Max in het Engels: ‘En, hoe gaat het zo?’

‘Goed hoor,’ zei Anna. Max liep nogal snel en haar voeten deden zeer. ‘Papa is somber omdat hij de BBC heeft aangeboden te helpen met propaganda uitzenden in Duitsland en ze willen hem niet hebben.’

‘Waarom in vredesnaam niet?’

‘Blijkbaar is hij te beroemd. De Duitsers weten allemaal dat hij fel tegen de nazi’s is, en dus zullen ze zich weinig aantrekken van wat hij zegt. Dat is in elk geval de theorie.’

Max schudde zijn hoofd. ‘Ik vond hem er oud en vermoed ik uitzien.’ Hij wachtte tot ze hem weer had bijgebeend en vroeg toen: ‘En hoe is het met jou?’

‘Met mij? Ik weet het niet.’ Anna kon ineens aan niets anders meer denken dan haar voeten. ‘Wel goed, denk ik,’ zei ze een beetje vaag.

Max keek haar bezorgd aan. ‘Maar je kunstopleiding bevalt wel?’ vroeg hij. ‘Vind je die leuk?’

Haar voeten trokken zich iets terug uit haar gedachten.

‘Ja,’ zei ze, ‘maar als je geen geld hebt, is het zo hopeloos allemaal, hè? Ik bedoel, je leest over kunstenaars die hun huis verlaten om ergens op een zolderkamertje te gaan wonen, maar als je hele gezin al op dat zolderkamertje woónt... Ik denk erover na om misschien maar werk te gaan zoeken.’

‘Je bent nog geen zestien,’ zei Max en bijna boos voegde hij eraan toe: ‘Blijkbaar ben ik de enige die zoveel mazzel heeft.’

‘Doe niet zo raar,’ zei Anna. ‘Een belangrijke studiebeurs voor Cambridge is geen mazzel.’

Ze waren aangekomen bij het metrostation van Russell Square en een van de liften wilde net het hek sluiten en naar beneden gaan.

‘Nou...’ zei Anna, maar Max aarzelde.

‘Luister,’ riep hij, ‘waarom kom je niet een weekendje naar Cambridge?’ Net toen Anna haar bedenkingen kenbaar wilde maken, zei hij: ‘Het geld regel ik wel. Je kunt een paar van mijn vrienden leren kennen en ik kan je wat rondleiden. Dat wordt leuk!’ Het hek van de lift piepte en kermde, en hij holde er snel naartoe. ‘Ik zal je de details wel sturen,’ riep hij nog terwijl de lift uit het zicht zakte.

Anna liep langzaam terug naar het hotel. Mama en papa wachtten op haar aan een van de tafels in de lobby en er stond een flets uitzijnde Duitse vrouw bij hen.

‘...de opera in Berlijn,’ zei de Duitse vrouw net tegen papa. ‘U zat op de derde rij voor het podium. Ik herinner me nog dat mijn man u aanwees. Ik was zo opgewonden, en de volgende ochtend had u er een prachtig stuk over geschreven in de krant.’

Papa glimlachte beleefd naar haar.

‘*Lohengrin*, denk ik,’ zei de Duitse vrouw. ‘Tenzij het *Die Zauberflöte* was, of mogelijk zelfs *Aida*. Hoe dan ook, het was schitterend. In die tijd was alles schitterend.’

Toen zag papa Anna. ‘Excuseert u mij,’ zei hij. Hij maakte een buiging naar de Duitse mevrouw en liep met mama en Anna naar de eetzaal voor de lunch.

‘Wie was dat?’ vroeg Anna.

‘De echtgenote van een Duitse uitgever,’ zei papa. ‘Ze heeft kunnen wegkomen, maar de nazi’s hebben haar man vermoord.’

Mama zei: ‘God mag weten waar ze van leeft.’

Het was de standaard zondagslunch, opgediend door een Zwitserse meisje dat Engels wilde leren, maar in dit hotel was de kans groter dat ze Pools oppikte, dacht Anna. Er waren pruimen als toetje en na afloop bleek het ingewikkeld om voor Anna’s maaltijd te betalen. De Zwitserse serveerster zei dat ze het op de rekening zou zetten, maar mama was het daar niet mee eens. Zij had afgelopen dinsdag het avondeten overgeslagen toen ze zich niet lekker voelde, en daarom was dit nu geen extra portie. De serveerster zei dat ze niet goed wist of het was toegestaan om maaltijden van de ene persoon op de andere over te dragen. Mama begon zich op te winden en papa keek er heel ongelukkig bij en zei: ‘Maak alsjeblieft geen scène.’ Uiteindelijk moest de manager erover beslissen en die vond dat het voor deze keer wel in orde was, maar dat ze er vooral geen gewoonte van moesten maken. En zo onderhand werd deze dag steeds minder leuk.

‘Zullen we hier gaan zitten, of gaan we liever naar boven?’ vroeg mama toen ze weer in de lobby stonden. Maar de Duitse mevrouw stond in de buurt en Anna had geen zin om het over de opera in Berlijn te hebben, dus gingen ze naar boven. Papa nam plaats op de stoel en Anna en mama gingen op het bed zitten.

‘Ik moet niet vergeten jou je geld voor de metro mee te geven voor volgende week,’ zei mama en ze opende haar handtas.

Anna keek haar aan. ‘Mama,’ zei ze. ‘Ik denk dat ik maar een baan moet gaan zoeken.’

Hoofdstuk 2

Anna en mama zaten in de wachtruimte van de hulporganisatie voor Joodse vluchtelingen uit Duitsland.

‘Ik hoop dat ze ons helpen met het leergeld voor deze secretaresseopleiding,’ zei mama nu minstens voor de zesde keer. ‘Dan zul je in elk geval altijd de kost kunnen verdienen.’

Anna knikte.

De wachtruimte zat vol met Duitse vluchtelingen die net als zij en mama op harde stoelen zaten en wachtten op hun gesprek. Sommigen spraken zenuwachtig en op hoge toon tegen elkaar. Sommigen lazen de krant: Anna telde een Engelse, een Franse, twee Zwitserse en een Jiddische krant. Een ouder stelletje at broodjes uit een papieren zak en een magere man zat in zijn eentje ineengedoken in de hoek en staarde maar wat voor zich uit. Zo af en toe kwam de receptioniste binnen om een naam hardop te noemen, en dan stond de eigenaar van die naam op en liep achter haar aan de wachtruimte uit.

‘Dan heb je in elk geval iets waarop je verder kunt bouwen,’ zei mama, ‘en dat heb ik nooit gehad. Je zult altijd zelfstandig kunnen zijn.’

Ze was eerst met stomheid geslagen geweest toen Anna voorstelde om een baantje te zoeken, maar daarna had ze zich met haar gebruikelijke energie op de zoektocht naar een geschikte opleiding gestort. Ze had erop gestaan dat Anna een of andere training zou krijgen, maar het was lastig kiezen op welk gebied dan wel. Een opleiding voor secretaresse lag voor de hand, maar het feit dat Anna niet in staat bleek om stenografie onder de knie te krijgen, had haar bij de school van Miss Metcalfe al de nodige problemen opgeleverd. ‘Het is niet zozeer dat het moeilijk is, het is gewoon

zo saai!' had ze uitgeroepen, en Miss Metcalfe had haar, zoals zo vaak, met een medelijdende glimlach aangekeken en opgemerkt dat arrogantie nog niemand verder had geholpen in het leven.

Mama had het wel begrepen van die stenografie en doordat ze iedereen die ze kende om advies had gevraagd, had ze een secretaresseschool gevonden die een ander systeem hanteerde. Daar werd niets opgeschreven, maar moest je alles intikken op een apparaat dat op een typemachine leek. Bijkomend voordeel was dat het snel te leren en eenvoudig aanpasbaar aan andere talen was. Het enige probleem was dat de opleiding vijfentwintig pond kostte.

'Meneer en mevrouw Zuckerman!' De receptioniste was de wachtkamer weer in gekomen toen het oudere stel hun broodje net voor de helft had opgegeten. Haastig stopten ze de rest terug in de papieren zak en liepen ze achter haar aan.

'Ik denk wel dat ze ons zullen helpen,' zei mama. 'We hebben nog nooit eerder om iets gevraagd.' Ze had hiervoor eigenlijk ook liever niet bij de hulporganisatie willen aankloppen, maar de angst dat Anna, net als zij, een baan zou moeten zoeken zonder enige diploma's op zak, had haar uiteindelijk over de streep getrokken. Mama bracht vijfenhalve dag per week door in een kantoor op een kelderverdieping, waar ze brieven tikte en archiveerde, en ze had er een enorme hekel aan.

'Meneer Rubenstein! Meneer en mevrouw Berg!'

Een vrouw tegenover mama wiebelde ongemakkelijk heen en weer op haar stoel. 'Wat laten ze je toch lang wachten!' riep ze. 'Ik geloof niet dat ik het hier nog langer uithoud, echt niet!'

Haar man fronste zijn wenkbrauwen. 'Rustig aan, Bertha,' zei hij. 'Dit is altijd nog beter dan in de rij staan bij de grens.' Hij wendde zich tot Anna en mama. 'Mijn vrouw is nogal zenuwachtig. We hebben een moeilijke tijd achter de rug in Duitsland. We konden nog net wegkomen voordat de oorlog uitbrak.'

'O, het was verschrikkelijk!' jammerde de vrouw. 'De nazi's gingen tegen ons tekeer en bedreigden ons de hele tijd. Er was een arme oude man die dacht dat al zijn papieren in orde waren, maar

ze hebben hem geschopt en geslagen en lieten hem niet gaan. En tegen ons schreeuwden ze nog: “Jullie kunnen er wel vandoor gaan, maar uiteindelijk zullen we jullie wel krijgen!”

‘Bertha...’ zei haar man.

‘Maar dat is wat ze zeiden!’ riep de vrouw. ‘Ze zeiden dat het niet uitmaakte waar we naartoe zouden gaan, want ze zouden ons toch wel te pakken krijgen omdat ze de hele wereld zouden veroveren!’

De man gaf haar een klopje op haar arm en glimlachte beschaamd naar mama. ‘Wanneer zijn jullie uit Duitsland vertrokken?’ vroeg hij.

‘In maart 1933,’ zei mama. Onder vluchtelingen gold dat hoe eerder je was gevlucht, hoe belangrijker je was. In 1933 weggaan uit Duitsland had een beetje dezelfde status als naar Amerika gaan met de Mayflower, en mama kon de verleiding nooit weerstaan om ook de precieze maand erbij te noemen.

‘Echt?’ vroeg de man, maar zijn vrouw was niet onder de indruk.

Ze keek Anna met angstige ogen aan. ‘Je weet niet hoe het is,’ zei ze.

Anna sloot haar geest automatisch af. Ze dacht er nooit over na hoe het in Duitsland was.

‘Mejuffrouw Goldstein!’

De volgende persoon die werd opgeroepen was een vrouw in een versleten bontjas, met een koffertje in haar handen geklemd. Daarna mocht een man met een bril mee die mama herkende als een tweede violist en opeens waren Anna en mama aan de beurt.

De receptioniste zei: ‘Jullie moeten naar de studentenafdeling,’ en ze bracht hen naar een kamer waar een vrouw met grijze haren achter een bureau zat te wachten.

Ze las het aanmeldingsformulier door dat Anna had ingevuld voordat ze de afspraak hadden gemaakt, en ze leek een beetje op een schoolhoofd, vond Anna, maar wel aardiger dan Miss Metcalfe.

‘Hoe maakt u het?’ vroeg de mevrouw en ze gebaarde dat ze allebei op een stoel konden plaatsnemen. Daarna wendde ze zich tot Anna. ‘Dus jij wilt secretaresse worden.’

‘Ja,’ zei Anna.

De mevrouw met het grijze haar keek even op haar formulier. ‘Je hebt uitstekende resultaten behaald voor je *School Certificate*-examens,’ zei ze. ‘Wilde je niet liever op de middelbare school blijven?’

‘Nee,’ zei Anna.

‘En waarom niet?’

‘Ik vond het niet leuk,’ zei Anna. ‘En bijna niemand is gebleven nadat ze dat examen hadden gehaald.’ Ze aarzelde. ‘Erg veel hebben ze ons niet geleerd.’

De mevrouw bekeek het formulier nog een keer. ‘De Lilian Metcalfe-meisjeskostschool,’ las ze op. ‘Die ken ik wel. Meer snobistisch dan academisch. Wat zonde.’ Nu ze daarmee had afge-rekend, richtte ze zich op het oplossen van Anna’s probleem om een secretaresseopleiding te volgen. Had Anna het al geprobeerd? Hoelang zou het duren? En wat voor werk dacht Anna te gaan doen? Na die afkeurende woorden over Miss Metcalfe voelde Anna zich gesterkt, en ze antwoordde vollediger en minder verlegen dan gewoonlijk, en na een verrassend korte tijd zei de vrouw: ‘Dat lijkt me allemaal wel in orde verder.’

Anna dacht even dat het daarmee weer voorbij was, maar de vrouw zei met enige tegenzin tegen mama: ‘Vergeef me, maar er zijn zoveel mensen die hulp nodig hebben dat ik u ook enkele vragen moet stellen. Hoelang zijn jullie al in dit land?’

‘Sinds 1935,’ zei mama, ‘maar we hebben Duitsland al in 1933 verlaten...’

Anna had het al zo vaak uitgelegd horen worden dat ze de tekst bijna uit haar hoofd kon opzeggen: zes maanden in Zwitserland... twee jaar in Frankrijk... de Depressie... het filmscript dat hen in staat had gesteld naar Engeland te komen... Nee, die film was helaas nooit gemaakt... Nee, het leek geen probleem te zijn dat papa geen Engels sprak, want het script was vertaald, maar nu... Een schrijver zonder taal...

‘Vergeef me,’ zei de vrouw nog een keer. ‘Ik realiseer me dat uw echtgenoot een vooraanstaand persoon is, maar als jullie in dit

lastige parket verkeren, kan hij dan niet op een wat praktischer manier aan de slag, al is het maar tijdelijk?’

Papa, dacht Anna, die nog geen spijker recht in een muur kon slaan, die nog geen ei kon koken, die niets anders kon dan woorden aaneenrijgen, maar wel op prachtige wijze.

‘Mijn echtgenoot,’ zei mama, ‘is niet heel praktisch aangelegd. Hij is bovendien heel wat ouder dan ik.’

Haar wangen waren wat roze aangelopen en de vrouw zei heel snel: ‘Natuurlijk, natuurlijk, vergeef me.’

Het was grappig, vond Anna, dat ze zoveel meer onder de indruk was van papa’s leeftijd, wat bijna niemand die hem in levenden lijve ontmoette zou opvallen, dan van zijn totaal onpraktische aard, wat je vaak vrij snel al doorhad. Eén keer, in Parijs, had papa bijna al hun geld uitgegeven aan een naaimachine die het niet eens deed. Anna herinnerde zich dat ze met hem was meegegaan om te proberen de machine terug te brengen naar de tweedehandsverkoopster die hem ermee had opgezadeld. In Parijs hadden ze ook geen cent te makken gehad, maar op de een of andere manier was dat onbelangrijk geweest. Ze had het gevoel gehad daar thuis te horen, niet ernaartoe gevlucht te zijn.

Mama vertelde de mevrouw over haar werk. ‘Een tijdje was ik een soort persoonlijke secretaresse,’ zei ze, ‘van Lady Parker, misschien hebt u wel van haar gehoord? Maar toen overleed haar man en verhuisde ze naar het platteland. Dus nu help ik om de papieren van zijn nalatenschap uit te zoeken.’

De vrouw leek wat ongemakkelijk. ‘En, eh... hoeveel...?’

Mama vertelde haar wat ze daarmee verdiende. ‘Ik heb geen diploma’s, weet u,’ zei ze. ‘Toen ik jong was, heb ik een muziekopleiding gevolgd. Maar hiermee kunnen we de rekeningen van Hotel Continental betalen.’

Misschien, dacht Anna, had het in Parijs wel anders gevoeld omdat mama toen niet hoefde te werken, of omdat ze in een appartement woonden en niet in een hotel. Of misschien kwam het doordat Engeland haar minder aansprak. Ze kende natuurlijk niet erg veel Engelse mensen, alleen degenen van de meisjescostschool.

En er waren kort na aankomst al heel wat dingen verkeerd gegaan. Ten eerste was ze een heel stuk molliger geworden en puilden ze op onverwachte plekken ineens uit, waardoor al haar kleren haar vreselijk stonden. Mama had gezegd dat het babyvet was en dat ze het ook wel weer kwijt zou raken, en veel ervan was er ook alweer vanaf, maar Anna had toch het vermoeden dat Engeland er iets mee te maken had gehad. Ze was immers nooit eerder mollig geweest.

De andere meisjes op de kostschool waren eveneens aan de stevige kant geweest. Anna herinnerde zich flinke rode dijen in de kleedkamer en forse figuren die over het bevroren gras van het lacrosseveld denderden. Maar die waren in elk geval niet ook nog verlegen. Haar verlegenheid was wel het ergste wat Anna was overkomen in Engeland. Het was plotseling gebeurd, vlak nadat ze dat babyvet had gekregen. Ze had nooit eerder moeite gehad om met andere mensen te praten, maar opeens werd ze erdoor overvallen. Het werkte echt verlamdend, want toen de Engelse meisjes haar hadden uitgelachen omdat ze slecht was in lacrosse en met een raar accent sprak, had ze zich niet eens kunnen verweren. Dat soort problemen had ze nooit gehad met Judy en Jinny, die Amerikaans waren.

‘Goed dan, Anna,’ zei de mevrouw met de grijze haren alsof ze met Anna’s gedachten had kunnen meeluisteren, ‘ik hoop dat de secretaresseopleiding je beter bevalt dan je tijd aan de Metcalfe-meisjeskostschool.’

Anna keerde weer terug naar het hier-en-nu. Was het dan nu geregeld?

‘Ik zal mijn commissie morgen spreken,’ zei de vrouw, ‘maar ik ben ervan overtuigd dat het geen problemen zal opleveren.’ Anna stamelde een bedankje en de vrouw zei: ‘Onzin! Ik denk dat jij wel een goede investering bent.’

De zon was tevoorschijn gekomen en het was best warm toen Anna en mama terugwandelden naar het hotel.

‘Hoeveel denk je dat ik zal kunnen verdienen?’ vroeg Anna toen ze daar eenmaal waren aangekomen.

‘Dat weet ik niet,’ zei mama, ‘maar met jouw talenkennis zou het toch minstens drie pond kunnen zijn.’

‘Elke week!’ riep Anna uit. Het leek haar een gigantisch bedrag.

Papa feliciteerde haar, al klonk hij ietwat bedroefd. ‘Ik moet zeggen dat ik jou nooit echt als secretaresse voor me zag,’ zei hij, en Anna drukte de gedachte dat zij dat ook nooit had gedacht de kop in.

‘Papa,’ riep ze uit, ‘ze zeiden dat ik een goede investering was!’

‘Daarin kan ik ze alleen maar gelijk geven,’ zei papa. Hij droeg zijn beste pak, of in elk geval het pak dat hij momenteel het minst versleten achtte, en was klaar om de deur uit te gaan. ‘Ik ga naar een bijeenkomst van de Internationale Schrijversclub,’ legde hij uit. ‘Wil je misschien mee? Het is geen geweldig groot feest, maar ze serveren thee en iets lekkers.’

‘Graag,’ zei Anna. De Schrijversclub was niet heel opwindend, maar nu haar toekomst was geregeld, voelde ze zich rusteloos. Ze liep snel met papa naar de bushalte en probeerde er niet te veel bij stil te staan dat haar dagen binnenkort gevuld zouden zijn met stenografie op een machine in plaats van met tekenen.

‘De bijeenkomst is voor de Duitse afdeling,’ zei papa, die de voorzitter van die afdeling was. ‘Maar de thee,’ zei hij met een glimlach om de opmerking die hij zou toevoegen, ‘zal op-en-top Engels zijn.’

Toen ze aankwamen bij het clubhuis in de buurt van Hyde Park Corner waren de meeste andere schrijvers al aanwezig. Het was een bonte verzameling van vluchtelingen – de gebruikelijke intelligente gezichten en de eveneens gebruikelijke rafelige kragen en mouwomslagen. Een aantal van hen kwam papa al bij de deur begroeten en toen Anna aan hen werd voorgesteld zeiden ze dat ze zo op hem leek. Dat gebeurde vrij vaak en daar werd ze altijd vrolijk van. Niemand, dacht ze, die eruitzag als papa kon écht helemaal hopeloos zijn.

‘Zal ze in jouw voetsporen treden?’ vroeg een man met ronde mineraalglazen in zijn montuur.

‘Dat idee had ik altijd wel,’ zei papa, ‘maar nu geloof ik dat ze

meer interesse heeft in tekenen. En op dit moment,' hij maakte een wuivend, spijtig gebaar met zijn hand, 'is ze van plan om secretaresse te worden.'

De man met de ronde bril bewoog beide handen omhoog in een echo van het spijtige gebaar. 'Tja, er valt weinig aan te doen,' zei hij. 'Je moet toch ook in je levensonderhoud voorzien.'

Hij ging met papa op een klein podium zitten, terwijl Anna een plekje vond tussen de andere schrijvers. Het thema van de bijeenkomst was 'Duitsland' en een aantal schrijvers stond op om een toespraak te geven. Wat waren er veel, dacht Anna. Geen wonder dat er niet genoeg werk was voor allemaal.

De eerste schrijver sprak over de opkomst van de nazi's en hoe die vermeden had kunnen worden. Iedereen behalve Anna was daarin zeer geïnteresseerd en het maakte een hele stroom aan kortere toespraken en argumenten los. 'Hadden ze maar...' riepen de schrijvers. 'Als de Weimarrepubliek dan toch... de sociaaldemocraten... de Fransen in het Rijnland.'

Eindelijk werd er een eind aan gebreed en stond er een droevige man in een pullover op om fragmenten voor te lezen uit een dagboek dat via Zwitserland het land uit was gesmokkeld en dat was bijgehouden door een Joodse schrijver die nog steeds op vrije voeten was in Duitsland. Anna wist uiteraard hoe die mensen leefden, maar het was alsnog afschuwelijk om al die details te horen; de enorme armoede, de pesterijen en vervolgingen om niets, die constante dreiging van het concentratiekamp. Toen hij klaar was, bleven de andere schrijvers zwijgend zitten en staarden ze dankbaar naar het lijstwerk langs het plafond en de grote ramen met uitzicht op Hyde Park. Zij waren in elk geval tijdig weggekomen.

Er volgde een volledig oninteressant verslag over de regionale verschillen tussen Frankfurt en München en toen stond papa op. 'Berlijn,' zei hij en hij begon voor te lezen.

Toen Anna op haar achtste of negende voor het eerst doorhad dat papa een beroemde schrijver was, had ze hem gesmeekt om haar iets van zijn werk te laten zien, en hij had haar uiteindelijk een korte tekst gegeven waarvan hij dacht dat ze die zou kunnen

begrijpen. Ze herinnerde zich nog steeds haar onbegrip nadat ze die had gelezen. Waarom, had ze beschaamd gedacht, kon papa niet schrijven zoals alle anderen? Ze maakte toen zelf op school net een fase door waarin ze lange, ingewikkelde zinnen schreef, vol hoogdravende constructies. Ze had zich voorgesteld dat papa's stijl ook zo was, maar dan nog een stapje hoogdravender. In plaats daarvan waren papa's zinnen juist vrij kort geweest. Hij gebruikte gewone woorden die iedereen kende, maar plaatste die op onverwachte manieren bij elkaar, zodat je erdoor werd verrast. Na die eerste verrassing begreep je inderdaad wel precies wat hij bedoelde, maar toch... Waarom, had Anna gedacht, o, waarom kon hij niet gewoon zo schrijven als andere mensen?

'Nog iets te vroeg, denk ik,' had papa naderhand gezegd, en jarenlang had ze het niet nog een keer durven proberen.

Nu las papa iets voor wat hij vast kortgeleden nog moest hebben geschreven op de typemachine in zijn kamer. Het ging over Berlijn. Ze herkende de straten, de bossen in de buurt en er was zelfs iets over hun huis. Ja, dacht Anna, dit is precies hoe het was.

Daarna had papa iets geschreven over de mensen: de burens, de winkeliers, de man die voor de tuin zorgde (Anna was hem al bijna vergeten), de uilolige secretaresse die papa's werk uittpte. Dit stukje was best grappig en de schrijvers in de zaal lachten erom. Maar, vroeg papa, waar waren al die mensen nu? Had de uilolige secretaresse haar hand opgeheven in een Hitlergroet? Had de kruidenier zich aangesloten bij de *Sturmabteilung*, of was hij afgevoerd naar een concentratiekamp? Wat was er met die mensen gebeurd nadat de nazi's hun het land hadden ontnomen? (Hier gebruikte papa een heel grof woord dat de schrijvers eerst naar lucht deed happen en er vervolgens om te giechelen.) We weten het niet, zei papa. Hitler heeft hen opgeslokt. En toch, als iemand nu terug zou gaan, zag alles er misschien wel net zo uit als voorheen. De straten, de bossen in de buurt, het huis... Hij eindigde zijn verhaal met de woorden waarmee hij was begonnen: 'Ooit woonde ik in Berlijn.'

Een ogenblik lang bleef het stil en daarna stonden alle schrijvers

als één man op om te klappen en te blijven klappen. Papa kwam het podium af en er dromde meteen een klein groepje om hem heen om hem te feliciteren en hem de hand te schudden. Anna hield zich op de achtergrond, maar hij vond haar bij de deur en vroeg: ‘En, vond je het wat?’

Ze knikte, maar voordat ze meer kon zeggen, werden ze al meegevoerd naar de kamer ernaast, waar thee en lekkers waren klaargezet. Het was een uitgebreid feestmaal en terwijl sommige schrijvers hun best deden om niet al te gretig over te komen, konden anderen zich er niet van weerhouden om zich erop te storten. Het feestmaal was verzorgd door de hoofdafdeling van Engelse schrijvers van de club, en een paar van hen waren gebleven. Terwijl Anna een éclair at en aan papa probeerde te vertellen hoezeer ze had genoten van het stuk over Berlijn kwam een van hen dichterbij voor een praatje.

‘Ik hoorde het applaus,’ zei hij tegen papa. ‘Waar ging de toespraak over?’

Papa begreep er, zoals gewoonlijk, niets van en dus vertaalde Anna de vraag voor hem.

‘*Ach so!*’ zei papa en hij trok zijn gezicht in de plooi om Engels te gaan praten. ‘Ik ver-tel-de,’ antwoordde hij met een overdreven klemtoon op alle lettergrepen, wat natuurlijk niet zo hoorde, ‘over Duitsland.’

De Engelsman moest even wennen aan het bijna shakespeareaanse accent, maar herstelde zich snel. ‘Dat moet dan zeer interessant zijn geweest,’ zei hij. ‘Wat jammer dat ik het niet kon verstaan.’

Toen Anna veel later terug was bij de familie Bartholomew trof ze daar een brief aan van Max die haar uitnodigde om dat weekend naar Cambridge te komen. Alles gebeurt tegelijk, dacht ze. Ze vergat haar verlegenheid en vertelde mevrouw Bartholomew alles over de uitnodiging, over papa’s voordracht bij de club en over haar nieuwe loopbaan. ‘En als ik de opleiding heb afgerond,’ zei ze triomfantelijk, ‘zal ik wel drie pond per week kunnen verdienen!’

Net als papa keek mevrouw Bartholomew haar aan met een

spijtige blik. ‘Dat is heel goed nieuws,’ zei ze na een korte stilte. ‘Maar je weet toch wel dat je zo lang in dit huis kunt wonen als je maar wilt? Dus mocht je ooit van gedachten veranderen...’ Daarna ging ze op zoek naar een jas van Jinny, die Anna kon dragen tijdens haar weekendbezoek aan Max.

Oorspronkelijke titel: *Bombs on Aunt Dainty*

Verschenen bij HarperCollins Publishers Ltd

Tekst copyright © Kerr-Kneale Productions Ltd 1975

Judith Kerr behoudt het morele recht om als de auteur van dit werk erkend te worden.

Voor deze uitgave:

© 2026 Uitgeverij De Fontein, Utrecht, vertaald met een licentie van HarperCollins Publishers Ltd.

Vertaling: Sandra C. Hessels

Omslagontwerp: Caren Limpens

Grafische verzorging: Crius Group

Uitgeverij De Fontein vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining niet toegestaan.

ISBN 978 90 261 8289 1

ISBN e-book 978 90 261 8308 9

ISBN audioboek 978 90 261 8420 8

NUR 284, 285